

- nauka.com/uploads/p.
10. Волохова І. С. Міжбюджетні відносини в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку / І. С. Волохова. – Одеса: Атлант, 2010. – 233 с.
  11. Березинська Н. Конституційне та правове регулювання фінансової основи місцевого самоврядування / Н. Березинська // Збірник наук, праць «Актуальні питання втілення в життя положень Конституції України». - 1999. - С. 307.
  12. Музика О. Повноваження органів місцевого самоврядування на отримання доходів у місцеві бюджети / О. Музика // Право України.- 2001.- № 4. - С. 25.
  13. Петраш І.Ю. Бюджетно-фінансові повноваження органів місцевого самоврядування / І.Ю. Петраш // Збірник наук, праць з фін. права нац. акад. ім. Я. Мудрого. - 1999. - С. 204.
  14. Бюджетний Кодекс України. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main>.
  15. Податковий Кодекс України: Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main>.
  16. Трояновський В.В. Європейська хартія місцевого самоврядування як фундамент розвитку місцевої демократії в державах Європи / В.В.Трояновський // Державне управління: теорія та практика. - 2009. - №2. Режим доступу : http://www.academy.gov.ua/ej/ej10/doc_pdf/Troyanovsky.pdf.
  17. Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо місцевої міліції» від 04.03.2004 № 1577-IV (втратив чинність 04.06.2008 р.): Управління комп'ютеризованих систем ВРУ - електрон, дан. - К. : ВРУ Офіційний вебсайт, 2014. - . - Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1577-15>.
  18. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР.

УДК 342.9

Гриценко В.Г.,

професор кафедри правознавства
факультету історії та права Кіровоградського державного
педагогічного університету ім. В. Винниченка,
кандидат юридичних наук, доцент, заслужений юрист України

ПОНЯТТЯ ПРАВООХОРОННОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ЯК ОБ'ЄКТУ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

В статті досліджуються найбільш актуальні наукові підходи щодо визначення правоохоронної системи України, наводяться їх переваги та недоліки, аналізуються ознаки за якими правоохоронна система відрізняється від інших систем державної влади.

Ключові слова: правоохоронна система, система правоохоронних органів, державне управління, адміністративне регулювання.

В статье исследуются наиболее актуальные научные подходы к определению правоохранительной системы Украины, приводятся их преимущества и недостатки, анализируются признаки по которым правоохранительная система отличается от других систем государственной власти.

Ключевые слова: правоохранительная система, система правоохранительных органов, государственное управление, административное регулирование.

The paper investigates the most relevant scientific approaches to the definition law enforcement system Ukraine, given their advantages and disadvantages are analyzed features which law enforcement system differs from other systems of government.

Keywords: law enforcement, law enforcement agencies, public administration, administrative regulation.

Актуальність проблематики. Конституція України стала основою реформування правової системи України, базою для впровадження нового державного механізму, через поділ державної влади на гілки: законодавчу, виконавчу та судову. Розвиток України в майбутньому, як незалежної, демократичної, стабільної, правової держави, потребує реформування всього державного механізму з метою підвищення рівня ефективного функціонування, відповідності потребам суспільства та вимог сьогодення. Це вимагає як структурних перетворень, так і нових підходів до відокремлення й нормативного закріплення функцій та компетенції між усіма органами державної влади та місцевого самоврядування [1, с. 12]. За таких умов особливої актуальності набуває проблема формування та функціонування правоохоронної системи України, що забезпечує виконання законодавства на території держави.

Ступінь наукової розробки. Аналіз наукової юридичної літератури дає можливість говорити, що визначенню поняття правоохоронної системи України як об'єкту адміністративно-правового регулювання присвячені праці таких видатних вчених як: М.М. Алексійчук, Р.В. Бараннік, Ю.А. Головін, І.Б. Зозуля, О.В. Ільченко, С.В. Ківалов, В.С. Ковальський, А.М. Кучук, М.І. Мельник, Н.М. Мужикова, М. М. Орлов, І.С. Самощенко, І.В. Солов'євич, О.Ф. Скакун, О.В. Тюріна та інших, які приділяли увагу розгляду питанню як загального визначення правоохоронних органів, так і окремим складовим структури системи правоохоронних органів України, розкриваючи основний зміст та сутність категорій, що досліджуємо.

Метою статті є загальнотеоретична характеристика правоохоронної системи України як об'єкту адміністративно-правового регулювання.

Виклад матеріалу. Правоохоронна діяльність держави є гарантом правопорядку та законності, що втілюється через систему державних органів та організацій. Робота всіх державних органів здійснюється у рамках закону і сприяє утвердженню основ законності та укріпленню правопорядку, але існує цілий ряд державних установ та громадських організацій, які займаються виключно виконанням правоохоронної функції. Ці органи і іменуються правоохоронними [2, с. 23].

На сьогодні, серед усього розмаїття позицій найбільш часто виділяються дві, які розглядають принципово різні підходи до визначення правоохоронної системи України.

При першому підході правоохоронна функція держави спрямована на виконання завдань та забезпечення законності та правопорядку, на боротьбу зі злочинністю та іншими правопорушеннями. Тобто за таким підходом, до правоохоронної системи слід відносити такі органи, що займаються забезпеченням законності, безпеки та громадського порядку. Правоохоронна функція при цьому виконується засобом виявлення, припинення злочинів, викриття та встановлення винних, запобігання та профілактики правопорушень, безпосередньо впливаючи на криміногенні фактори, маючи на меті їх усунення або послаблення [3, с.10]. Слід зазначити, що така позиція обмежує правоохоронну систему лише тими органами, що безпосередньо борються зі злочинністю та іншими правопорушеннями. Стає зрозумілим, чому прихильники цієї позиції дали таку назву цій системі як «силові правоохоронні органи». Також треба зазначити, що такий підхід враховує не всі елементи правоохоронної системи, а обмежується лише переліком правоохоронних органів, що здійснюють правоохоронну функцію. Другий підхід включає в перелік правоохоронних органів, що складають правоохоронну систему, усі органи, діяльність яких стосується забезпечення правопорядку, охорони посадових осіб, підтримання громадського порядку та контролю за його дотриманням у період проведення масових заходів тощо [4, с. 76].

Обидва підходи не слід вважати науково обґрунтованими, бо перший підхід обмежує правоохоронну діяльність тільки боротьбою зі злочинністю та не враховує інші елементи правоохоронної системи, а другий застосовується для дуже широкого кола органів. Саме другий підхід отримав своє нормативне закріплення в Законі України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» [5] – єдиному нормативному акті, де міститься перелік правоохоронних органів, що на сьогодні не є вичерпаним.

Законодавчу базу правоохоронної системи України складає Конституція України, яка не тільки окреслює права і свободи людини і громадянина (розділ II) [6], але і надає чільне місце положенням правозабезпечувальної та правоохоронної функції держави.

Так, А.П. Гель дає таке визначення правоохоронної системи як сукупності державно-правових засобів, методів, гарантій, що забезпечують захищеність особи від протиправних порушень. Метою правоохоронної системи він вважає охорону прав, свобод та інтересів особи. Держава, в свою чергу, впроваджує систему юридичних норм та принципів, що сприяють регулюванню відносин між людьми, а також встановлює систему органів, діяльність яких спрямована на охорону вказаних норм від правопорушень. Правоохоронна діяльність є конституційним обов'язком усіх державних інститутів [4, с.12]. А.М. Куліш визначає правоохоронну систему як багаторівневу соціальну систему, яку складають правові засоби, методи та гарантії, що забезпечують охорону суспільних відносин від протиправних посягань, та державні органи, які виконують правоохоронні функції. Вона має наступні властивості: цілісність, структурність, взаємозалежність системи і середовища, ієрархічність, емерджентність [7, с.9]. Ми поділяємо думку Ю.О. Загуменна, що визначає систему правоохоронних органів як цілісну сукупність, системоутворюючим чинником якої є не структурний, а функціональний критерій – безпосередньо правоохоронна діяльність, що визначено їх спільним функціональним призначенням, яке полягає, перш за все, в охороні й захисті права [8, с.150]. Тому можна зробити висновок, що система правоохоронних органів, на відміну від інших систем державної влади, не має традиційної організаційної побудови як, наприклад, система органів виконавчої влади, а побудована на функціональному критерії. Схоже визначення пропонує О.В. Тюріна: система правоохоронних органів – цілісна сукупність спеціалізованих органів держави, до основного призначення яких відноситься охорона і захист основних прав, свобод і законних інтересів людини і громадянина, а також інших суб'єктів права [9, с.19]. О.Г. Бартко визначає правоохоронну систему як сукупність державно-правових засобів, методів та гарантій (охоронна функція правової системи, правоохоронна діяльність, охоронні юридичні норми та правовідносини, охоронні елементи правосвідомості та правової культури, правоохоронні органи, законність та правопорядок, який складається в результаті реалізації охоронних норм), тих, що забезпечують захищеність людини від протиправних порушень [10, с.7].

Системі правоохоронних органів притаманна певна ієрархічність, що обумовлена функціональним характером співвідносності правоохоронних органів та системоутворенням. Організаційний параметр передбачає побудову окремих видів правоохоронних органів, що становлять складові правоохоронної системи, які являють собою певні підсистеми, що характеризуються цілісністю, якісною своєрідністю та відносною самостійністю. Елементи цих підсистем зв'язані між собою субординаційними зв'язками, що зумовлює їх ієрархічний порядок побудови, це

значить, що правоохоронні органи в межах однієї підсистеми побудовані за організаційним критерієм [9, с.25].

Висновок. Для ефективного функціонування правоохоронних органів, виконання правоохоронних функцій, що покладені на них законом, виконання та дотримання посадовими особами цих органів законності, сприяння реалізації прав, свобод та законних інтересів людини та громадянина, обов'язковою умовою є узгоджена, чітка правова регламентація їх діяльності.

Застосування системного підходу дає підстави характеризувати правоохоронну систему як утворення, що наділене внутрішньою структурою та має певну ієрархію складових елементів. Правоохоронна система має не тільки складні та багатогранні цілі, завдання та функції, але і досить складну структуру. Законодавча невизначеність щодо діяльності системи правоохоронних органів України тягне за собою негативні наслідки, що спричиняють неузгодженість: у відсутності злагодженого механізму втілення нормативно – правових гарантій правової захищеності правоохоронних органів; нечітка, незлагоджена формулювання функціональних обов'язків, результатом чого є неефективне використання професійних навиків; заплутана система завдань та принципів діяльності правоохоронних відомств. Все це свідчить, що вітчизняна правоохоронна система потребує реорганізації, яку слід робити на підставі розпочатої реформи даної системи. Розглянувши існуючі позиції щодо визначення поняття «правоохоронна система», доцільним буде запропонувати визначення: правоохоронна система України – це упорядкована побудова державно-правових органів державної влади, засобів, методів та гарантій, які спрямовані на забезпечення охорони суспільних відносин, захист прав, свободи та законних інтересів людини від протиправних дій, та сукупність спеціалізованих органів держави, що виконують правоохоронні функції.

Список використаних джерел:

1. Мужикова Н.М. Органи виконавчої влади в Україні: правовий статус. / Сіверський інститут регіональних досліджень; Ред. Кол. В.М. Бойко та ін.. – Чернігів. – Сіверський центр післядипломної освіти. – 2013 . - 100с.
2. Бараннік Р.В. Судові, правоохоронні та правозахисні органи України : навч. посіб. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К. – КНТ. – 2011 . – 352с.
3. Організація судових та правоохоронних органів: підручник для студентів юрид. спеціальностей вищих навч. закладів / За ред. І. Є. Марочкіна, Н. В. Сібільової. — Х. – ТОВ «Одіссей». – 2007. — 528 с.
4. Судові та правоохоронні органи України: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / А. П. Гель, Г. С. Семаков, С. П. Кондракова. — К. – МАУП. - 2004. — 272 с.
5. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів. Закон України// ВВР України.- 1994.- № 11.
6. Конституція України. // Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96->
7. Куліш А.М. Правоохоронна система України: адміністративно-правові засади організації та функціонування: автореф. дис.. д-ра юрид. наук: 12.00.07 / Куліш А.М. - ХНУВС. - Х. - 2009. - 31 с.
8. Загуменна Ю.О.. Правоохоронні органи: поняття, ознаки, функції, особливості діяльності. // Право і безпека . - №3(35). – 2010. – с. 145 – 150.
9. Тюріна О.В. Сучасні системи правоохоронних органів (порівняльно-правове дослідження) : Дис.. канд. юрид. наук: 12.00.01 / Тюріна О. В. - Національна академія внутрішніх справ України. - К. - 2001. - 184 с.
10. Бартко А.Г. Правоохранительная система: автореф. дис.. д-ра юрид. наук: 12.00.01 / А.Г. Бартко. – Академия МВД России. – М. – 1992. – 35с.